

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

© Прохоровська С. А., Дяків О. П., 2015

Розкрито роль інновацій як чинника соціально-економічного розвитку регіону, охарактеризовано передумови активізації інноваційної діяльності на прикладі Тернопільської області; визначено основні завдання формування регіональної інноваційної системи та її складові; з'ясовано чинники інноваційної активності найманих працівників; обґрунтовано основні напрямки інноваційної діяльності в Тернопільській області і запропоновано шляхи їхньої реалізації.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, ініціативність у праці, економічно ефективні робочі місця, регіон, чинники інноваційної активності, наймані працівники, навчання.

S. A. Prokhorovska, O. P. Dyakiv
Ternopil National Economic University

PROBLEMS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT IN THE REGION

© Prokhorovska S. A., Dyakiv O. P., 2015

The role of innovations as a factor of socio-economic development of region is exposed in the article; the pre-conditions of activation of innovative activity are described on the example of the Ternopil area. It is grounded that fundamental scientific research-and-developments and inputs and use of innovative goods are the basis of innovative activity. The necessity of development of innovative politics in a region, that must be aimed at development of scientific research-and-developments, increase of production and realization of scientific products, solution of social problems of use the newest technologies, is well-proven. It is set that is creation of infrastructure of innovative activity is the major task at forming the regional innovative system in region.

It is well-proven that fundamental scientific research-and-developments, creation of the system of support and advancement of innovations would be the basic ways of activation of innovative activity in a region.

It is set that the effective bringing in of scientific and technical potential to the innovative projects is the important factor of the economy growing and increase of competitiveness of industries of economy.

The basic tasks of forming of the regional innovative system and its constituents are certain: productive-technological, consulting, financial, skilled, informative and sale. The problems of innovative development in Ukraine and the region are investigated.

Factors that influence on innovative activity of the hired workers are distinguished by priority: professional training and competence, creative capabilities, character of man, requirement in self-realization and self-perfection, requirement in material welfare, entrepreneurship. The influence of self-education, studies to the new professions and increase of level of qualification of workers on innovative development of the Ternopil area is found out.

It is well-proven that creation economically of effective workplaces, that will allow to develop creative potential of the hired worker, promote the level of his qualification is the important direction of increase of innovative activity of region.

The main directions of innovative activity in Ternopil region are distinguished and the ways of its realization are given.

Key words: innovations, innovative development, initiativeness in labour, economically effective workplaces, region, factors of innovative activity, hired workers, continuous.

Постановка проблеми. Рівень соціально-економічного розвитку України та регіонів зокрема визначається активізацією інноваційної діяльності. Стратегічні цілі усіх країн приблизно однакові: зростання ВВП, зайнятість і створення економічно ефективних робочих місць, підвищення рівня життя населення і національна безпека. Для досягнення таких результатів необхідні узгоджені зміни в усіх ланках національної інноваційної системи. Такі зміни мають бути спрямовані на кардинальне зростання впливу державної інноваційно-інвестиційної політики на економічний і соціальний розвиток країни шляхом створення відповідних привабливих внутрішніх умов і підвищення стійкості вітчизняної економіки до зовнішніх умов, що зумовлені глобалізацією і неолібералізацією економічного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вплив інновацій на динаміку економічного розвитку є предметом особливої уваги органів державного управління, політиків, роботодавців, науковців, практиків. Ці проблеми висвітлено в працях: О. І. Волкова, В. М. Гриньової, М. П. Денисенка, С. М. Ілляшенка, Р. М. Лепи, Н. Д. Кондратьєва, П. Г. Перерви, А. А. Садекова, Й. Шумпетера, А. І. Яковлева, О. М. Ястремської та інших. В дослідженнях Й. Шумпетера зазначено, що інновації є "...результатом інвестування в розробку і отримання нового знання, ідеї, що раніше не застосовувалася щодо оновлення сфер життя людей" [10]. Науковець зазначає, що радикальні (базисні) інновації призводять до значних змін у світовій економіці, а інкрементальні (удосконалені, модифікаційні) сприяють безперервному процесу змін.

Проведений аналіз публікацій свідчить, що деякі проблеми інноваційного розвитку, зокрема розроблення комплексних методичних підходів до прогнозування інноваційної діяльності, а також вдосконалення механізму її державного регулювання залишаються недостатньо вивченими. Необхідність формування належного теоретико-методичного забезпечення цих наукових завдань зумовила вибір теми дослідження та визначила її актуальність.

Постановка цілей. Дослідження теоретичних основ та прикладних проблем розвитку інвестиційної діяльності регіону зумовлює постановку таких цілей:

- визначити основні завдання формування регіональної інноваційної системи та її складові;
- виокремити проблеми інноваційного розвитку Тернопільської області;
- з'ясувати чинники інноваційної активності найманих працівників;
- розкрити проблеми розвитку інноваційної діяльності регіону;
- визначити завдання формування регіональної інноваційної системи;
- сформулювати основні напрямки інноваційної діяльності в Тернопільській області.

Виклад основного матеріалу. Загальновизнаним і єдиним виходом із ситуації економічної нестабільності в Україні та регіонах, зокрема є шлях інноваційного розвитку економіки. Упродовж останніх двох десятиліть в програмах усіх урядів був передбачений напрямок переходу до інноваційної моделі розвитку. На практиці ж справа обмежувалася деклараціями про створення привабливого інвестиційного клімату, чудодійні ринкові механізми і підприємницьку ініціативу, які не стимулювали модернізацію економіки. У кінці минулого століття більшість розвинених країн світу вибрали модель інвестиційно-інноваційної економіки. Таким шляхом пішли багато країн, що розвиваються, досягнувши вражаючих результатів. Сьогодні Україні необхідно подолати відставання в технологічному плані і розрив у рівні розвитку відносно інших країн.

У Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 рр. зауважено, що утвердження в Україні "...інноваційної моделі її економічного і соціального розвитку дасть змогу підвищити ефективність використання інтелектуального потенціалу країни, всіх її людських і природних

ресурсів, забезпечити підвищення конкурентоспроможності національної економіки, досягти стабільного сталого розвитку і підвищити добробут громадян”[8]. Становлення інноваційної моделі розвитку країни є можливим за умови поєднання економічних, політичних, гуманітарних, соціально-психологічних чинників на всіх рівнях управління. Лише їхнє комплексне урахування дасть змогу країні та окремим регіонам відчувати модернізаційні зміни та здійснити перехід на новий рівень інноваційного розвитку. Стимулювати такий розвиток має принципово нова дієздатна національна система, структура якої повинна позитивно відображатися на соціально-політичних та економічних процесах країни.

Розвиток економіки, конкурентоспроможність вітчизняної продукції, рівень і якість життя українців характеризується глобальним індексом інновацій, який дає змогу оцінити ефективність зусиль із розвитку інновацій у тій або іншій країні. У рейтингу країн світу в 2014 р. за рівнем інноваційних можливостей і результатів, як і раніше лідирує Швейцарія (64,8), далі – Великобританія (62,4), Швеція (62,3), Фінляндія (60,7), Нідерланди (60,6), США (60,1), Сінгапур, Данія, Люксембург і Гонконг. Україна займає 63 місце з індексом 36,3 [4]. Рейтинг глобальної конкурентоспроможності 2014–2015 рр. очолила Швейцарія. Друге місце – Сінгапур, потім США, Фінляндія, Німеччина, Японія, Гонконг, Нідерланди, Великобританія і Швеція. Україна ж займає 76 місце з індексом 4,1 [1].

Розроблення сценаріїв та прогнозування оцінок інноваційного розвитку України в Стратегії відбуваються із індикаторами ЄІП та системно пов’язується з темпами зростання ВВП в країні. В світовій економіці існують різноманітні підходи щодо формування та реалізації інноваційної політики, основані на тенденціях розвитку ринку та функціях держави в управлінні цим розвитком. За даними [8] світовими лідерами в сфері фінансування НДДКР є Швеція (3,6 %), Фінляндія (3,4 %), Японія (3,0 %), Південна Корея (2,9 %), США (2,8 %), Швейцарія (2,6 %), Німеччина (2,5 %), Франція (2,2 %), Тайвань (2,2 %). В Україні цей показник згідно з Законом України “Про наукову і науково-технічну діяльність” становить лише 1,7 % ВВП. На відміну від розвинутих країн, які до 85–90 % приросту ВВП забезпечують через виробництво та експорт наукомісткої продукції, Україна, маючи значну кількість науковців, поки що недостатньо використовує результати власних наукових досліджень. Частка вітчизняної наукомісткої продукції становить близько 0,1 % на світовому ринку високотехнологічної продукції.

За роки незалежності України витрати бюджету на наукові дослідження і розробки не досягли ще передбачених законодавчими актами 1,7 % ВВП. Тому сьогодні вітчизняна наука виконує лише соціокультурну функцію, маючи показник витрат, нижчий за 0,4 % ВВП. Лише подолавши цей поріг, вона здійснюватиме пізнавальну функцію та матиме змогу продукувати деякі наукові результати, і тільки при витратах, що перевищують 0,9 % ВВП, виконуватиметься її економічна функція. В Україні 2015 р. в держбюджеті цей показник досяг мінімально низького за останні роки рівня – 0,27 % ВВП. Це спричинить зменшення чисельності працівників в інноваційній сфері; скорочення освоєнь нових видів техніки; зменшення приросту ВВП завдяки впровадженню нових технологій (в Україні цей показник становить 0,7 %, тоді як у розвинених країнах 60–90 %).

Науковцями неодноразово доведено, що інновації є основою економічного прогресу. Ця теза стосується і країни загалом, і окремих регіонів, економічний розвиток яких безпосередньо залежить від інтенсивності інноваційної діяльності на конкретній території. У зв’язку з цим актуальним є питання про шляхи активізації інноваційної діяльності в регіоні. Початковим пунктом такої діяльності є фундаментальні наукові дослідження і розробки, кінцевим – запровадження і використання інноваційних продуктів. Отже, основним ресурсом є наукові знання, а рушійною силою – ринковий попит. Це передбачає підтримку науки, комерціалізацію результатів інноваційної діяльності і стимулювання попиту на інноваційні продукти. Отже, потрібна продумана інноваційна політика в регіоні, сфокусована на розвиток наукових досліджень і розробок, зростання обсягів виробництва і реалізації наукомісткої продукції, вирішення соціальних проблем з використанням новітніх технологій (організаційних, управлінських та ін.).

Для практичного втілення цих цілей необхідно створити в регіоні систему підтримки і просування інновацій, активізувати інноваційну діяльність. Регіональна інноваційна система,

будучи, з одного боку, елементом соціально-економічної системи регіону, дає змогу врахувати особливості його інноваційного потенціалу, з іншого боку, будучи частиною національної інноваційної системи, забезпечує інноваційний розвиток регіону.

Найважливішим завданням при формуванні регіональної інноваційної системи є створення інфраструктури інноваційної діяльності в регіоні. Нині в інфраструктурі інноваційної діяльності виділяють виробничо-технологічну, консалтингову, фінансову, кадрову, інформаційну і збутову складові.

Технологічна складова, спрямована на створення умов для доступу підприємств (передусім малих) до виробничих ресурсів, містить технопарки, інноваційно-технологічні комплекси та ін. Консалтингові організації (центри трансферу технологій) повинні забезпечувати доступ до професійних консультацій малим і середнім інноваційним підприємствам, які недостатньо інформовані про особливості інноваційної діяльності в регіоні. Фінансова складова безпосередньо пов'язана з інвестиціями та передбачає розвиток інфраструктури регіонального інвестиційного ринку. До основних інститутів інфраструктури інвестиційної діяльності регіону належать: державні, муніципальні і комерційні банки, інвестиційні компанії і фонди, фондові біржі і фондові магазини, аудиторські і консалтингові фірми, страхові компанії, пенсійні фонди (передусім недержавні), фінансово-промислові групи і компанії, іпотечні банки, ріелторські фірми та інші структури, які акумулюють ресурси юридичних і фізичних осіб і забезпечують їхнє вигідне вкладення. Особливу увагу при цьому варто звертати на організацію територіальних відділень (філій, представництв) інститутів інвестиційного ринку в муніципальних утвореннях регіону. Кадрова складова передбачає не лише підготовку висококваліфікованих кадрів у регіоні, але й їхнє утримання шляхом створення сприятливих умов життя.

Інформаційне забезпечення виступає важливим чинником прийняття обґрунтованих рішень в інноваційній сфері регіону. Органи регіональної влади як один з головних учасників інноваційного процесу мають максимальну кількість джерел інформації. Окрім загальнодоступних джерел, використовуваних іншими представниками інноваційних процесів в регіоні, вони мають власні спеціальні служби, які збирають необхідну інформацію. Державна участь в інформаційній підтримці інноваційної діяльності є необхідним елементом регіональної інноваційної системи, особливо в тих випадках, коли в регіоні відбувається зміна економічних або правових умов інноваційної та інвестиційної діяльності. В цьому випадку особливого значення набувають: актуальність відомостей, довіра до джерела інформації і рівень витрат на отримання даних у потрібному форматі.

Збутова складова в інфраструктурі інноваційної діяльності пов'язана з комерційною привабливістю інновацій, тому необхідно підвищити якість інноваційних продуктів, забезпечити їхнє просування і супровід. Необхідно налагодити взаємозв'язки між науковими організаціями, університетами і споживачами інновацій, створити сприятливі умови для переходу від продукування ідеї до впровадження в кінцевий інноваційний продукт.

Для стимулювання попиту на інновації необхідно насамперед зацікавити в необхідності їхнього впровадження потенційних споживачів і забезпечити супровід інноваційних проектів. У цьому напрямі необхідно поширювати інформацію про створення інноваційних продуктів, їхні переваги і можливості. Така інформація конкретизує цілі впровадження інновацій, показує, чого з їхньою допомогою буде досягнуто і які недоліки будуть усунені.

Впровадження нововведень, високотехнологічних проектів у виробництво, зростання рівня інноваційної активності підприємств і працівників безпосередньо впливають на продуктивність та ефективність праці. Варто зазначити, що інноваційні чинники економічного зростання не відображено у нормативно-правових документах. Свідченням цього є характеристика інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні загалом та окремих регіонів зокрема. Так, в Україні показник питомої ваги підприємств, які впроваджували інновації в 2009 р., становив 10,7 %, в 2013 р. відповідно – 1715 (16,8 %) [7], що нижче порогового значення (25 %) та аналогічних показників розвинених країн. Зазначимо, що найвищі показники інноваційної активності у Нідерландах (62 %), Австрії (67 %), Німеччині (69 %), Данії (71%), Ірландії (74 %), а мінімальні – у Португалії (26 %), Греції (29 %) [8].

Існують певні проблеми інноваційного розвитку і в окремих регіонах України. Так, в Тернопільській області кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації у 2009 р., становила 39 (18 %), у 2013 р. – 36 (17,1 %). Підприємств, які вводили прогресивні технологічні процеси та освоювали виробництво нових видів продукції, відповідно у 2009 р. було 7, а в 2013 р. – 25, з них маловідходних, ресурсозберігаючих і безвідходних: у 2009 р. – 5, у 2013 р. – 4. скоротилася кількість підприємств, які реалізовували інноваційну продукцію з 38 у 2009 р. – до 21 у 2013 р. [б. с. 228–230]. Найбільше інноваційно активних підприємств функціонує у переробній промисловості, зокрема у виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації в регіоні [б. с. 228–230]

Показники	2009		2010		2011		2012		2013	
	кількість підприємств	у% до загальної кількості підприємств	кількість підприємств	у% до загальної кількості підприємств	кількість підприємств	у% до загальної кількості підприємств	кількість підприємств	у% до загальної кількості підприємств	кількість підприємств	у% до загальної кількості підприємств
Разом	39	15,2	33		38		39		25	
Впроваджували нові технологічні процеси	7	2,7	8	24,2	13	34,2	15	38,5	10	40,0
з них маловідходні, ресурсозберігаючі та безвідходні	5	2,0	2	6,1	4	10,5	4	10,3	4	16
Впроваджували інноваційні види продукції	20	7,8	15	45,5	21	55,3	23	59,0	17	68,0
з них нові види техніки	–	–	4	12,1						
Реалізовували інноваційну продукцію	38		31		34		35		21	

Важливим чинником економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності галузей економіки є ефективне залучення науково-технічного потенціалу до інноваційних проектів. Варто зазначити, що за 2009–2013 рр. чисельність працівників, які виконували наукові та науково-технічні роботи, скоротилася на 32 %, а чисельність працівників, які виконували такі роботи за сумісництвом на 16 %, що свідчить про недостатній рівень мотивації до такої праці.

У Тернопільській області в 2013 р. впроваджено 34 нових технологічних процесів, що на 2,5 % більше ніж у 2009 р.; освоєно виробництво 110 нових найменувань інноваційної продукції, що на 34,5 % більше, ніж у 2009 р. Проте обсяг реалізованої інноваційної продукції за аналізований період знизився на 39,5 %, що пов'язано із недостатньо високим рівнем її конкурентоспроможності [б. с. 230].

Варто зазначити, що інноваційність у процесі праці є похідною від рівня освіти, способу життя, орієнтацій поведінки і культури найманих працівників та роботодавців. Вона передбачає розвиток наукової творчості в процесі праці, досягнення певних значимих результатів, постійного оновлення знань. Для формування інноваційності в процесі праці, крім виховання та навчання, вкрай важливий інноваційний потенціал конкретної організації, підприємства, на якому працює людина, тобто від якісних організаційно-технічних умов для інноваційної праці, які створено роботодавцями, залежить готовність керівництва до сприйняття нових ідей. Виявом інноваційності є інноваційна праця, яка є свідомою доцільною діяльністю на основі НТП, спрямована на створення нових продуктів, послуг, організаційних форм та інших нових споживчих вартостей, їхнє впровадження, використання, комерціалізацію у різних сферах з метою одержання корисного ефекту (економічного, соціального, екологічного та ін.) і задоволення суспільних потреб.

Результати проведеного соціологічного опитування¹ підтвердили, що за умови впровадження нововведень на підприємствах Тернопільської області, на думку респондентів, їхні професійні знання відповідатимуть потребам виробництва: повністю – 15,2 %, відповідатимуть певною мірою – 31,5 %, складно відповісти чи відповідатимуть, чи ні – 37,2, швидше за все не відповідатимуть – 10,7 %, зовсім не відповідатимуть – 5,4 %. Отже, важливим кроком на державному рівні має стати фінансування заходів щодо підвищення якості трудового потенціалу шляхом субсидування професійної підготовки, зокрема на підприємствах. Лише високоосвічені, творчо активні й креативно мислячі працівники здатні сприймати нововведення.

Серед чинників, які впливають на інноваційну активність найманих працівників, респонденти виокремили за пріоритетністю такі: фахова підготовка та компетентність (53,5 %), творчі здібності (42,3 %), характер людини (41,3 %), потреба у самореалізації та самовдосконаленні (41,1 %), потреба у матеріальному добробуті (35,2 %), підприємливість (10,9 %) (рис. 1, табл. 2).

Рис. 1. Характеристики інноваційної активності найманих працівників регіону (у % від загальної чисельності опитаних)

Таблиця 2

Характеристики, які впливають на інноваційну активність найманих працівників регіону відповідно до статусу зайнятості (у % від загальної чисельності опитаних)*

Характеристики	Статус зайнятості							
	Роботодавець	Самозайнятий	Керівник підприємства	Керівник підрозділу	Спеціаліст	Службовець	Кваліфікований робітник	Разом
Фахова підготовка та компетентність	41,7	86,7	90,0	77,0	67,8	46,0	46,0	63,5
Творчі здібності	51,0	57,1	50,0	25,2	48,2	31,1	48,2	36,3
Характер людини	49,0	14,3	50,0	31,8	47,0	36,5	39,3	43,3
Потреба в самореалізації та самовдосконаленні	41,7	69,4	21,0	50,8	42,9	41,9	38,4	38,1
Підприємливість	50,0	28,6	30,0	15,6	7,9	9,1	8,1	12,9
Потреба у матеріальному добробуті	33,3	38,6	20,0	44,5	20,5	49,6	39,3	37,2
Складно відповісти	8,3	–	–	3,1	3,9	4,1	4,5	4,7

*Примітка. Відображено результати проведеного авторами соціологічного дослідження.

¹ Соціологічне опитування проведено методом анкетування у Тернопільській області в 2014 р., квотною вибіркою охоплено 398 респондентів.

Фахову підготовку та компетентність як основний чинник розвитку інноваційної активності визначають керівники підприємств (90 %), самозайняті (86,7 %), керівники підрозділів (77 %), спеціалісти (67,8 %). Другим чинником за ступенем важливості є реалізація творчих здібностей, на що вказали 57,1 % самозайнятих, 51 % роботодавців та 50 % керівників підприємств, 48,2 % спеціалістів. Третім чинником за ступенем важливості є характер людини, що підтверджують відповіді 49 % роботодавців і 50 % керівників підприємств, 47 % спеціалістів. Четвертий чинник – потреба у самореалізації та самовдосконаленні – визначальний для самозайнятих (69,4 %), керівників підрозділів (41,7 %) і спеціалістів (42,9 %). Потреба у матеріальному добробуті є найважливішою для службовців (49,6 %) і керівників підрозділів (44,5 %).

Важливим чинником, що безпосередньо впливає на інноваційний розвиток Тернопільської області, є навчання новим професіям і підвищення рівня кваліфікації працівників. Статистичні дані свідчать, що в 2013 р. у Тернопільській області підвищили рівень кваліфікації лише 8,3 %, навчалися новим професіям 1,5 %, проходили професійне навчання 346 незайнятих працівників [6]. Це пов'язано насамперед із впровадженням НТП у виробництво, а саме з використанням нової техніки, технології, комплексної автоматизації, поліпшенням організації праці.

Нині від рівня фахово-професійної підготовки безпосередньо залежить конкурентоспроможність виготовлених товарів і наданих послуг, а також розвиток інноваційної активності підприємств і працівників. Вітчизняний працівник підвищує кваліфікацію в середньому раз на 11 років, тоді як у країнах ЄС – раз на 5 років. Окрім цього, значна частина працівників зайнята на робочих місцях, що не потребують високого освітнього рівня, існує значне розбалансування попиту і пропозиції робочої сили, перенасичення ринку праці фахівцями з окремих професій тощо [2].

Серед опитаних фахово-кваліфікаційний рівень за останні п'ять років підвищували 34,9 %. Зокрема на курсах підвищення кваліфікації – 51,3 %, шляхом самоосвіти – 26,8 %, професійного навчання – 12,8 % і перенавчання – 15,1 %. За умови виникнення потреби у нових знаннях, вміннях і навичках отримати підготовку чи перепідготовку за рахунок підприємства зможе лише 29,3 % осіб, не зможе – 34,5 %, складно відповісти – 36,2 %. Отже, можна стверджувати, що якість професійної підготовки нині не відповідає вимогам економічного та інноваційного розвитку, незначними залишаються обсяги підвищення рівня кваліфікації працівників на виробництві.

Уряд може сприяти підвищенню конкурентоспроможності національних виробників на внутрішньому та світовому ринках шляхом субсидування професійної підготовки, зокрема на підприємствах. Низька конкурентоспроможність працівників зумовлена неналежною кваліфікацією працівників, використанням застарілих технологій, зношених основних фондів. Отже, неперервність процесу освіти кожної людини – це основа формування інноваційного, конкурентоспроможного виробництва на перспективу. Підприємства та установи мають бути зацікавлені у підготовці та перепідготовці працівників, співпрацювати з професійно-технічними і вищими навчальними закладами. Саме налагодження зв'язків між роботодавцями, органами місцевої влади, галузевими управліннями, промисловими, сільськогосподарськими підприємствами, службами зайнятості та освітньо-професійними закладами дасть змогу підвищити якість підготовки фахівців для економіки регіону. Проте сьогодні відсутні як основа такої взаємодії дієві нормативні документи та ініціативи з боку органів державного управління, місцевого самоврядування, організацій роботодавців.

Для успішного функціонування регіонального ринку праці та ринку освітніх послуг необхідно науково обґрунтовано визначати обсяги підготовки кваліфікованих робітників і фахівців для потреб регіону. Тому органам обласного державного управління, місцевого самоврядування спільно із соціальними партнерами необхідно:

- брати участь у розробленні регіональних і державних програм щодо функціонування та розвитку професійно-технічної та вищої освіти;
- проводити моніторинг забезпечення регіону кваліфікованими кадрами;
- брати участь у формуванні державного замовлення на підготовку кваліфікованих кадрів робітників і фахівців з вищою освітою;
- прогнозувати потребу у кваліфікованих робітниках і фахівцях певного напрямку відповідно до запитів регіональної економіки;

- запровадити механізм стимулювання тих роботодавців, які створюють і бронюють робочі місця для молодих працівників;
- у програмах стратегічного розвитку регіону необхідно передбачити збільшення частки місцевих бюджетів і коштів галузей економіки у структурі фінансування професійно-технічної та вищої освіти;
- залучати роботодавців до підготовки навчальних програм і планів, узгоджувати з ними освітні та професійні стандарти вищих навчальних закладів;
- масштабно запроваджувати програми стажування на виробництві; ввести внутрішньо-виробниче (внутрішньоорганізаційне) професійне навчання з акцентуванням уваги на основах корпоративної культури, виробничої демократії та соціального аудиту;
- запровадити систему неперервного підвищення рівня кваліфікації працівників, а також роботодавців, провідних фахівців на короткотермінових курсах (тренінги, семінари, круглі столи), що дасть їм змогу адаптуватися до ринкових умов.

Нині готовність до інновацій, неперервного навчання, ініціативність у праці, бажання підвищувати трудову та творчу активність мають бути основними характеристиками сучасного працівника. Погоджуємося з позицією В. М. Лича, що темпи оновлення основного капіталу та інноваційно-інвестиційна діяльність є основними чинниками, що визначають потенціал економічного зростання та забезпечують ефективну зайнятість. Відповідно збільшення прибутковості через механізм впливу обсягів прибутку на інвестиційні рішення підприємств є однією з передумов економічного зростання і забезпечення зайнятості на перспективу. Зростання обсягів прибутку позитивно впливає на інвестиційну діяльність, що зумовлює підвищення продуктивності та ефективності праці, розширення виробничих потужностей, забезпечення продуктивної зайнятості [5, с. 95].

Важливим напрямком підвищення інноваційної активності регіону є створення економічно ефективних робочих місць. Такі робочі місця дають змогу розвинути творчий потенціал найманого працівника, підвищити рівень його кваліфікації, розмір заробітної плати. Визначення основних напрямків розвитку галузей економіки регіону, підвищення ефективності реалізації інноваційних проектів, встановлення сприятливого інвестиційного клімату для підприємств усіх форм власності, на яких створюються нові робочі місця, впровадження новітніх технологій, залучення інвестицій дасть змогу розширити сферу застосування праці завдяки створенню економічно ефективних нових робочих місць з належними умовами праці, що сприятиме підвищенню кваліфікації та конкурентоспроможності працівників на ринку праці, зменшенню рівня безробіття.

Упровадження новітніх технологій і залучення інвестицій безпосередньо впливає на стан економіки регіону. Серед підприємств Тернопільської області, які започаткували або продовжили той чи інший напрямок виробництва, слід виокремити такі: в легкій промисловості ТОВ “Теркурій-2” – виготовлення шкарпеткових виробів, у хімічній – завод з виготовлення пінополіуретану в м. Хоросткові, в металообробній – ТОВ “Люізо” (слюсарний інструмент), деякі поліграфічні підприємства. Маємо також позитивні приклади успішної діяльності спільних підприємств та тих, котрі залучили іноземний капітал: ВАТ “Ватра”, спільне українсько-бельгійське підприємство “Ватра-Шредер”, українсько-австрійське “Біллербек-Україна”, українсько-шведські СП “Антарес” та “Сегеш-Україна”, українсько-іспанське “Санза-Топ”.

Розвитку інноваційної діяльності сприятиме створення економічно ефективних робочих місць в освоєнні мінерально-сировинної бази. Це дасть змогу підприємствам регіону організувати виробництво сучасних будівельних і оздоблювальних матеріалів. Галузь промисловості будівельних матеріалів може бути для регіону тим важелем, який забезпечить поступове зростання економіки і дасть змогу створити нові економічно ефективні робочі місця.

Створювати нові робочі місця необхідно також у галузях деревообробної та меблевої промисловості. У цих галузях, на нашу думку, доцільно запровадити сучасні технології поглибленої переробки сировини і широкого використання штучних матеріалів, розвиваючи водночас наявні та впроваджуючи нові виробничі потужності. Для розвитку деревообробної та меблевої промисловості Тернопільської області потрібно насамперед вирішити питання використання відходів їхнього виробництва, створюючи підприємства з виготовлення одного з найбільш ефективних, екологічно

чистих видів палива – дерев'яних гранул (пеллет). Це відповідно може бути одним із стратегічних напрямків у розвитку промисловості регіону загалом.

Сприятиме інноваційному розвитку регіону структурна переорієнтація хімічної та нафтохімічної промисловості регіону на користь підприємств із виробництва гумових і пластмасових виробів, налагодження в області виробництва пластичного поліуретану.

Створити економічно ефективні робочі місця також можна, якщо збільшити виробництво окремих видів продукції переробної та харчової промисловості:

- підвищити виробництво ріпаку з подальшою його переробкою на біодизельне моторне пальне як основний замітник органічного палива;
- розширити посіви кукурудзи для виробництва паливного етанолу, що дасть змогу зменшити залежність області від імпорту легких нафтопродуктів;
- збільшити виробництво м'яса та м'ясних виробів для забезпечення ринків України та сусідніх країн (ураховуючи наявність в області унікальних традицій виробництва високотехнологічних м'ясних виробів);
- технічно переоснащати переробні підприємства з метою створення технологічних можливостей з виробництва конкурентоспроможної продукції.

Висновки. Зростання інноваційної активності, створення сприятливих умов для динамічного розвитку, модернізація і диверсифікація економіки, підвищення конкурентоспроможності виробництва є однією з основних стратегічних цілей соціально-економічного та інноваційного розвитку Тернопільської області.

Для виконання поставленої мети необхідно вирішити такі основні завдання:

- забезпечити соціально-економічний розвиток регіону на основі економічного зростання;
- підвищити ефективність використання усіх елементів державного регулювання для процесу розвитку економіки і соціальної сфери області;
- активізувати інвестиційну і інноваційну діяльність на території Тернопільської області, сприяти оновленню виробничого капіталу;
- створити сприятливі умови для розвитку економіки, зокрема галузей промисловості, малого підприємництва, агропромислового комплексу.

Проведені дослідження вказали, що ключовими проблемами в розвитку інноваційної діяльності Тернопільської області є:

- низький рівень активності бізнес-структур щодо просування власних інновацій і, як наслідок, недостатня привабливість наукових організацій і інноваційно активних підприємств як об'єктів інвестицій і кредитування;
- низький рівень активності ВНЗ і НДІ;
- недостатність іміджевої інформації про регіон (підприємства) в ЗМІ та інтернет-порталах. Низька інформаційна прозорість інноваційної сфери, передусім недостатньо інформації про нові технології і можливі ринки збуту принципово нового (інноваційного) продукту;
- низький рівень активності в створенні інноваційної інфраструктури, зокрема в частині комерціалізації передових технологій;
- відсутність системи стимулювання наукомістких виробництв і залучення нових технологій в переробку мінеральних ресурсів області;
- відсутність законодавчої і нормативно-правової бази щодо інноваційної діяльності на регіональному рівні;
- низький рівень інформованості підприємств про види, форми і можливість державної підтримки бізнесу.

Тому найважливішими цілями інвестиційної діяльності регіону на сучасному етапі має бути підвищення інвестиційного потенціалу внаслідок зростання його інноваційної складової та модернізація економіки завдяки впровадженню інноваційних технологій.

- Вважаємо, що основними напрямками інноваційної діяльності Тернопільської області є:
- стимулювання інновацій та інноваційних технологій у виробництві;
 - створення ефективної інноваційної інфраструктури, що забезпечить трансфер результатів сектора досліджень і розробок в економічну діяльність підприємств;
 - створення нормативно-правової бази щодо підтримки інноваційної діяльності.

Перспективи подальших досліджень. Обґрунтовані теоретичні аспекти щодо проблем розвитку інноваційної діяльності в регіоні будуть використані у подальших дослідженнях щодо розроблення механізму інноваційного розвитку регіону, який міститиме: організаційний (організація, розробка й впровадження інновацій у регіоні), економічний (керування, планування й збут інновацій в регіоні) і фінансовий (фінансування, стимулювання, страхування інновацій), що дасть змогу визначати ефективну стратегію інноваційного розвитку регіону й забезпечить адаптацію інновацій до ринкових умов. Організаційний механізм повинен забезпечувати появу інновацій, фінансовий механізм – створити умови для фінансування інноваційної діяльності, а економічний механізм повинен забезпечити процес комерціалізації інновацій та їхній подальший розвиток. Такий механізм забезпечить ефективний інноваційний процес у регіоні та ґрунтуватиметься на взаємодії суб'єктів господарювання, державних владних структур та органів місцевого самоврядування, у розпорядженні яких знаходяться фінансові, матеріальні, мінерально-сировинні, інтелектуальні та інформаційні ресурси для ефективної інноваційної діяльності в регіоні. Ефективність функціонування такого механізму залежатиме від обґрунтованого вибору інноваційних проектів відповідно до регіональних пріоритетів.

1. *Всемирный экономический форум: Рейтинг глобальной конкурентоспособности 2014–2015. [Электронный ресурс] // Центр гуманитарных технологий. – 2014.09.03. URL: Электронный ресурс. – Режим доступа <http://gtmarket.ru/news/2014/09/03/6873>.*
2. *Глазьев С.Ю. Депрессию преодолеют нововведения. Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.bishelp.ru/rich/anatomia/krizis/0303glazev.php?pr>.*
3. *Гришин В. В. Управление инновационной деятельностью в условиях модернизации национальной экономики / В. В. Гришин. – М.: Изд-во Дашков и К, 2009. – с. 124.*
4. *Исследование INSEAD: Глобальный индекс инноваций 2014 года. [Электронный ресурс] // Центр гуманитарных технологий. – 2014.07.18. RL: <http://gtmarket.ru/news/2014/07/18/6841>.*
5. *Лич В. М. Трудовой потенциал: теория і практика відтворення: моногр. / В. М. Лич. – К.: Наук. світ, 2003. – 313 с.*
6. *Статистичний щорічник Тернопільської області за 2013 рік. / Головне управління статистики у Тернопільській області; за ред. В. Г. Кирича. – Тернопіль, 2014. – 443 с.*
7. *Статистичний щорічник України за 2013 рік / За ред. О. Г. Осауленка. – К.: Державний комітет статистики України, 2014. – 556 с.*
8. *Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015 р.р.) “Шляхом Європейської інтеграції” / Авт. кол.: А. С. Гальчинський, В. М. Гець та ін., Нац. ін-т стратег. дослідж., ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.*
9. *Шепелев Г. В. Проблемы развития инновационной инфраструктуры / Наука и инновации в регионах России. ФГУ НИИ РНКЦЭ. Электронный ресурс. – Режим доступа: http://regions.extech.ru/left_menu/shepelev.php.*
10. *Шумпетер Й. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. Шумпетер. – М.: ЭКСМО, 2007. – 231 с.*